

ASPEKTE TË EPIDEMIPLOGJISË SË KANCERIT TË NAZOFARINGUT, LARINGUT, SI EDHE PULMONAR NË SHQIPËRI

AGIM SALLAKU, FREDERIK JORGONI, EVIS SALA, SHAHIN KADARE, AGRON PELVNESHI*

Summary

ASPECTS ON THE EPIDEMIOLOGY OF THE CANCER LARYNX NASOPHARYNX AND PULMONARY IN ALBANIA

Purpose: Epidemiologic evidention of the cancer of nasopharynx, larynx, and pulmonary, and the place they take in the group of them most frequent cancers and comparability of the incidence in Albania and that in the world.

Material and method: The incidence of the cancer in our country for the cancer of larynx, nasopharynx and pulmonary includes the period 1986-1990, and that is taken out from the Center of Cancer Register and Epidemiology in the Institute of Oncology in Tirana (ICD-9, 147, 161, 162). The incidence of the cancer is calculated basing on the albanian population age-group and on the standard age of the world age0group. The incidence of the mortality of 100.000 habitants is calculated in Republic rank for the cancer of pulmonary and that of larynx.

Results: To the 10 localizations of the most frequent cancers in our country, the cancer of pulmonary takes the decond place and that of larynx the eighth one. To the males the cancer of pulmonary takes the second place and that of larynx the fifth one, ehile to the females cancer of pulmonary takes the sixth place. The age-groups with the highest incidence in Ca. of pulmonary are 60-65 (218.3) 65-69 (166.2) for males and 66-69 (17.25) for females. Male/female rate is 8,6,1. For the nasopharynx cancer the highest incidence to females involves 40-44 and 60-64 (1.5) age-groups, and to males it involves 50-65 (3,8) age-groups. Male/female rate is 2:1. The age-group with high incidence in the cancer of larynx are 60-69 (49.6) to males and 60-64 (4.0) to females. Male/female rate is 18.6:1. The standard incidence of 100.000 habitants is for the cancer of pulmonary 28.6 M and 2.7 F; for Ca. Larynx 9.8 M and 0.4 F, and for the cancer of nasopharynx 0.86 M and 0.5 F. The incidence of mortality of 100.000 habitants in Republic rank for the cancer of pulmonary and larynx are respectively 11.6 and 1.7 taking so the first and the ninth place in the list of 10 malign tumors with the highest incidence of mortality.

Conclusion: Basing on the data compared with those in te world, it must be stressed that these pathologies have yet a low degree of incidence. An average incidence is noticed only to the males with Ca. larynx. This may be is related to a very young age of the population (27-28) and most smoking over 30 years old. The western civilisation and the pöpopulation of environment on rise will cause in anear future the increasement of the incidence of illnesses and the mortality by these pathologies.

Ndërsa kanceri bronko-pulmonar është në mënyrë të sigurt kanceri më i përhapur sot në botë (10.4% të të gjitha rasteve të reja), kanceri i laringut dhe sidomos ai i nazofarongut paraqesin një frekuencë më të ulët dhe një shtrirje gjeografike mjaft të ndryshueshme (2.3).

Kanceri i laringut përbën 4.5% të gjithë tumoreve malinje dhe 24-28% tumore malinje të rrugëve të sipërme të frymëmarrjes dhe predominon tek meshkujt (raporti i seksit është 7:1 në vitin 1980). Shkallë të lartë të incidencës paraqet jugu i Brazilit (San Paolo 17.8%), Italia, Franca, Spanja, por edhe Afrika e Jugut dhe Amerika e Veriut. Incidencë të ulët paraqitet në Europën e Veriut, Japoni (Mijagi 2.2) gjë që mund të shpjegohet me konsumin e lartë të alkoolit e njëkohësisht të cigares (Tuyns&Audigier 1976, Mc. Michael 1978) (2.4).

Nga pikëpamja epidemiologjike kanceret epiteliale të nazofaringut përfaqësojnë një shpërndarje epidemiologjike krejt të veçantë. Mosha e standartizuar është 1:100.000. Incidenca është mjaft e lartë në

popullatën e Azisë Orientale në pikat më të larta në disa zona bregdetare të Kinës (Kautan, Taivan). Në Hong Kong incidenca është 30.0 M 12.9 F:100.000, ku zë vendin e dytë pas kancerit pulmonar duke kapur 12% të kancereve (2.3). Frekuenca arrin vlera mesatare në Azinë Juglindore (Indonezi, Filipine) dhe kap 1% të tumoreve malinje në Europë e Amerikë. Në Francë takohet në moshat 45-60 vjeç, ndërsa në Magreb (zona me risk mesatar) prek të gjitha moshat dhe nuk është i rrallë tek adoleshentët dhe fëmijët (2). Në 1980 në SH.B.A. u diagnostikuan 660.500 raste me kancer bronkopulmonar (10.4% të kancereve vjetore) dhe ka një rritje 0.5% në vit. Ai është kanceri më i shpeshtë i vendeve të zhvilluara si Europa, Amerika e Jugut, Australia, ish USSR dhe Japonia. Incidenca e lartë shihet edhe në Afrikën e Jugut dhe Karaibe. Shkalla e incidencës tek negrit e Amerikës së Veriut 109.0:100.000 M dhe 28.4 F e Naorea dhe Zelanda e Re 101.3 M dhe 68.1 F (2.3). Zona me incidencë të ulët konsiderohen India 5.8 M dhe 1.2 F

* Dërguar në Redaksi më 27 Qershor 1995, miratuar për botim më 5 janar 1996.

Nga Shërbimi i Onkologjisë në Qendrën Spitalore Universitare, Tiranë (A.S., F.J., E.S., SH.K., A.P.)

Adresa për letërkëmbim: A. Sallaku: Shërbimi i Onkologjisë në Qendrën Spitalore Universitare, Tiranë

etj. Këto ndodhin si pasojë e pirjes së duhanit, si shkaktar kryesorë e kancerit të bronkopulmonit (2,3,4).

Qëllimi i këtij punimi është të japim pamjen epidemiologjike të kancerit bronkopulmonar + nazofaringë + laring e krahasuara me ato të literaturës botërore për të dhënë një konkluzion mbi shtrirjen e tyre, rrezikun aktual dhe krijimin e një baze për të ditur probabilitetet e prekjës në të ardhmen të popullsisë shqiptare nga këto patologji.

Mateiali dhe metoda

Të dhënat e kancer-incidencës në Shqipëri për kancerin e nazofaringut e atë të laringut si dhe atë të kancerit bronkopulmon përfshijnë periudhën 1986-1990. Këto të dhëna u nxorën nga Qendra e regjistrimit të kancerit dhe epidemiologjisë pranë Institutit të Onkologjisë në Tiranë (7).

Numri mesatar i rasteve me kancer të nazofaringut ka qënë 18 raste (12 meshkuj dhe 6 femra), me kancer të laringut 98 raste (93 meshkuj dhe 5 femra) dhe me kancer bronkopulmonar 358 raste (320 femra dhe 38 meshkuj) për çdo vit. Shkalla e incidencës së sëmundshëmërisë së patologjive është kalkuluar sipas grupmoshave të popullatës shqiptare dhe sipas moshës të standartizuar me grupmoshën botërore. Gjithashtu është kalkuluar edhe incidenca e vdekshmërisë për 100.000 banorë në rang Republike për dy patologjitë tona, atë të kancerit bronkopulmonar dhe të laringut. Ndarja e grupmoshave është bërë çdo 5 vjet duke u nisur nga moshë 15-19 vjeç e deri mbi 80 vjeç. Për të tria patologjitë diagnoza në 90% të rasteve ka qënë vendosur me biopsi dhe në 10% të rasteve diagnoza ka qënë kliniko-radiologjike.

Rezultatet

Në tabelën nr. 1 jepen 10 lokalizimet më të shpeshta të tumoreve malinje në Shqipëri si mesatare 5-vjeçare (1986-1990) të marra së bashku meshkuj+femra.

Në total kanceri bronkopulmonar zë vendin e dytë pas kancerit të lëkurës 358 raste (12.7%) incidenca 11.3%, kanceri i laringut zë vendin e tetë në 98 raste (3.5%) incidenca 3.1, ndërsa kanceri i nazofaringut nuk përfshihet në 10 rastet e para. Për meshkujt kanceri i pulmonit zë vendin e dytë me 320 raste (17.8%) incidenca 19.6, por kanceri i laringut zë vendin e pestë me 93 raste (5.2%) incidenca 5.7, kanceri i nazofaringut nuk përfshihet. Për femrat kanceri i pulmonit përfshihet në 10 patologjitë më të shpeshta malinje, duke zënë vendin e gjashtë me 38 raste (3.7%), incidenca 2.5. Numri i rasteve sipas seksit meshkuj-femra së bashku për periudhën në studim nuk ka variacion për kancerin e pulmonit. Ka një ndryshim të vogël për dy vitet e para, më pas kemi një rritje të rasteve rreth 20% dhe për vitin e fundit një ulje 7-8%. Për kancerit e laringut vihet re një ulje e rasteve vetëm për periudhën 1987-1989, mesatarisht 22%. Incidenca në total M+F për kancerin e nazofaringut lëviz nga 0.4-0.7 (mesatarisht 0.56), për kancerin e laringut lëviz nga 2.3-3.7 (mesatarisht 3.2) dhe kanceri i pulmonit nga 10.8-12.3 (mesatarisht 11.3) (Tabela nr. 2.3). Grupmoshat me incidencë më të lartë

për kancerin bronkopulmonar 60-65 vjeç (218.3), 65-69 vjeç (166.2), 55-59 vjeç (108.3) për meshkuj dhe 60-64 vjeç (17.5), 65-69 vjeç (17.0), 55-59 vjeç (15.4) për femra. Për meshkuj dhe femra së bashku mbetet grupmosha 60-64 vjeç (109.7) me pikun e incidencës. Raporti meshkuj/femra 8.6:1. Incidenca në qytet është 1.6 herë më e lartë se në fshat. Incidenca për meshkuj si Republikë është 19.6 dhe për femra 2.5, ndërsa meshkuj e femra së bashku 11.3. Incidenca e meshkujve është 7.8 herë më e lartë. Sipas profesionit më shpesh preken punëtorët, më pas bujqit dhe në fund nëpunësit (incidenca për 100.000 banorë). Sipas incidencës në totalin e tumoreve malinje meshkujt zënë vendin e dytë, femrat zënë vendin e gjashtë dhe M+F zënë vendin e dytë. Numri mesatarë i rasteve në vit me kancer pulmonar është 358 raste nga të cilët 320 meshkuj dhe 38 femra. Grupmoshat me incidencë më të lartë:

Meshkuj:	60-64vj. (218,3)	65-69vj. (166,2)	55-59vj. (108,3)
Femrat:	60-64vj. (17,5)	65-69vj. (17,0)	55-59vj. (15,4)
Meshkuj+Femra:	60-64vj. (109,7)	65-69vj. (89,4)	55-59vj. (64,2)

Raporti meshkuj/femra 8.4: 1 për meshkujt (Tabela nr. 4). Incidenca në qytet është 1.6 herë më e lartë se në fshat. Në rang Republike incidenca për meshkuj është 19.6, për femra 2.5, ndërsa M+F është 11.3. Incidenca për meshkuj është 7.8 herë më e lartë se e femrave. Sipas profesionit më tepër preken punëtorët, bujqit dhe nëpunësit. Për kancerin e nazofaringut incidenca më e lartë takohet në grupmoshat 50-65 vjeç (3.9, 3.4, 4.0) për femrat. Grupmoshat 40-44 vjeç dhe 60-64 vjeç kanë incidencë 1.5 ndërsa grupmosha 55-59 vjeç (1.2). Incidenca më e lartë në meshkuj/femra takohet në grupmoshat 60-64 vjeç (2.6), 50-54 vjeç (2.5) dhe 55-59 vjeç (2.4). Raporti meshkuj/femra është 2:1. Incidenca qytet/fshat është pothuajse e barabartë. Incidenca për 100.00 banorë si Republikë për meshkuj është 0.7 për femrat 0.4, ndërsa M/F është 0.6. (Tabela nr.5). Sipas profesionit patologjia më tepër prek bujqit dhe punëtorët. Sipas incidencës në totalin e tumorit malinj meshkujt zënë vendin e 26-të, femrat zënë vendin e 25-të, ndërsa M+F zënë vendin e 29-të. Numri mesatar i rasteve në vit për kancer nazofaring është 18: nga këta 12 meshkuj e 6 femra (33.3%). Grupmoshat me incidencë më të lartë:

për meshkuj:	60-64vj. (4,0)	50-54vj. (3,9)	55-59vj. (3,4)
për femrat:	60-64vj. (1,5)	40-44vj. (0,9)	55-59vj. (1,2)
për M+F:	60-64vj. (2,6)	50-54vj. (2,5)	55-59vj. (2,4)

Raporti M+F është 2:1 në favor të meshkujve. Incidenca për qytetin dhe fshatin është gati e barabartë.

Incidenca për meshkuj si Republikë është 0.7, për femra është 0.4, ndërsa M+F është 0.6 për 100.000 banorë. Incidenca e meshkujve është 1.75 herë më e lartë se e femrave. Sipas profesionit më tepër preken bujqit dhe punëtorët.

Nga kanceri i laringut grupmoshat me incidencë më të lartë janë 65-69 vjeç (50.0), 60-64 vjeç (49.1), 55-59 vjeç (38.9) për meshkujt; 60-64 vjeç (4.0), 65-69 vjeç (2.9) 50-54 vjeç (1.8) për femrat dhe për M+F së bashku incidenca më e lartë takohet në grupmoshat 65-69 vjeç (25.0), 60-64 vjeç (24.7), 55-59 vjeç (21.0) (Tabela nr. 6).

Raporti M/F është 18.6 : 1. Incidenca për fshatin është 1.6 herë më e lartë se për qytetin. Incidenca për meshkujt si Republikë është 5.7, për femrat 10.3, ndërsa M/F 3.1 për 100.000 banorë. Incidenca e meshkujve është 19 herë më e lartë se e femrave. Sipas profesionit më tepër preken punëtorët, bujqit dhe së fundi nëpunësit. Incidenca e standartizuar për 100.000 banorë për kancer bronkopulmonar është 28.6 M dhe 2.7 F. Për kancerin e laringut është 9.8 M dhe 0.4 F. Për kancerin e nazofaringut është 0.86 M dhe 0.5 F. Përsa i përket incidencës së vdekshmërisë për 100.000 banorë nga tumoret malinje si Republikë M+F disponojnë atë të kancerit bronkopulmonar 11.6 dhe të kancerit të laringut 1.7 me përkatësisht vendin e parë dhe të nëntë në renditjen e 10 tumoreve malinje me incidencë më të lartë të vdekshmërisë.

Diskutim

Duke qënë se Qendra e epidemiologjisë në Institutin e Onkologjisë së Tiranës dhe ajo e regjistrat të kancerit u krijua më 1985 në këtë studim nuk mund të nxjerrim dot deduksione mbi ecurinë apo kurbën e incidencës së patologjive të mësipërme në kohë në vendin tonë. Por nga të dhënat tona të krahasuara me

ato të literaturës botërore (2.4), mund të themi se këto patologji ende zënë një vend të vogël dhe kanë shkallë incidence nga më të ulëtat. Një shkallë incidence mesatare vihet re vetëm për kancerin e laringut tek meshkujt. Incidenca më e lartë pothuajse për të tre patologjitë vihet re në grupmoshat 50-60 vjeç. Duke qënë se moshë mesatare e popullatës së Shqipërisë është 27-28 vjeç, këto grupmosha zënë një vend me përqindje të ulët në totalin e popullatës, çka shpjegohet me incidencën e ulët të këtyre patologjive. Gjithashtu duhani, që është një nga shkaktarët kryesorë të shfaqjes së patologjive tumore në kanceret e rrugëve të frymëmarrjes, pihet shumë nga grupmoshat mbi 30 vjeç (6). Nga sa më sipër kanceri bronkopulmonar prek më shpesh qytetarët, ndonëse këta përbëjnë vetëm 25% të popullsisë. Kjo e shpjegueshme me faktin se pirjes së duhanit i shtohet dhe faktori ndotje ambientale, i cili dihet se është shumë më i madh në qytet.

Për kancerin e laringut popullata fshatare është më e prekur, e lidhur kjo me konsumin më të lartë të alkoolit (6), krahas konsumit të duhanit faktorë këta thelbësorë për zhvillimin e kancerit të laringut dhe ezofagut (2,3).

Zhvillimi i shpejtë i vendit vitet e fundit në të gjithë fushat ekonomike e shoqërore po konstaton se disa dukuri, të cilat kanë qënë dikur të pakonsiderueshme tek ne por të zakonshme për vendet e zhvilluara si p.sh. shtimi i pirjes së duhanit në moshat e reja, tendenca për uljen e numrit të lindjeve në qytet me pasojë rritjen e moshës mesatare të popullatës, shtimi i ndotjes ambientale (nga makinat, industria, etj). Të gjithë këta faktorë së bashku, të cilët mendohen sot si shkaktarë nga më kryesorët në shfaqjen e kancerit të pulmonit dhe rrugëve të sipërme të frymëmarrjes (2,3,4), mundësojnë që në të ardhmen të shtohet dukshëm numri i këtyre patologjive malinje në vendin tonë.

Tabela nr. 1.

10 lokalizimet kryesore të tumoreve malinje.
Mesatarja vjetore për periudhën 1986-1990

Numri rendor	ICD	Lokalizimi	Numri i rasteve	ICD	%
1	173	lëkurë	644	20,3	22,9
2	162	mushkëri	358	11,3	12,7
3	174	gjoks	192	6,1	6,9
4	151	stomak	172	5,4	6,1
5	140	buzë	143	4,5	5,1
6	191	tru	122	3,8	4,3
7	155	melçi	99	3,4	3,5
8	161	laring	98	3,1	3,5
9	189	veshkë-fshikëz	95	3,0	3,4
10	153-4	kolorektum	93	3,0	3,3
Të tjera			798	25,6	28,3
Totali			2814	88,7	100%

Tabela nr. 2

Numri i rasteve sipas seksit dhe M+F të marra së bashku për kancerin nazofaring, laring, pulmon për vitet 1986, 1987, 1988, 1989, 1990.

Nozologjia	1986			1987			1988			1989			1990		
	T	M	F	T	M	F	T	M	F	T	M	F	T	M	F
Nazofaringu	18	11	7	16	11	5	23	20	3	21	8	13	14	13	1
Laringu	112	106	6	73	69	4	91	85	6	110	108	2	107	102	1
Pulmon	375	335	40	343	301	42	343	304	39	377	341	36	352	317	35

Tabela nr. 3

Incidenca sipas seksit si edhe M+F për kancerin nazofaringal, laring, pulmon për vitet 1986, 1987, 1988, 1989, 1990

Nozologjia	1986			1987			1988			1989			1990		
	T	M	F	T	M	F	T	M	F	T	M	F	T	M	F
Nazofaring	0,6	0,7	0,5	0,5	0,7	0,3	0,7	1,2	0,2	0,6	0,5	0,8	0,4	0,8	0,1
Laring	3,7	6,8	0,4	2,3	4,3	0,3	2,9	5,2	0,4	3,4	6,5	0,1	3,3	6,0	0,3
Pulmon	12,3	21,5	2,7	11,0	18,8	2,8	10,8	18,5	2,5	11,6	20,4	2,3	10,8	18,8	2,2

Tabela nr.4

Incidenca sipas grupmoshave me kancer pulmon

Grup mosha	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70
M	-	0,9	2,5	4,5	9,6	2,7	64,2	108,3	218,3	166,2	13,1
F	0,3	-	0,2	0,9	1,8	2,3	10,0	15,4	17,5	17,0	132,2
M+F	0,1	0,5	1,4	2,8	5,9	15,2	39,3	64,2	109,7	89,4	59,6

Tabela nr. 5

NAZOFARINGU (Incidenca sipas grupmoshave. Mesatarja vjetore për periudhën 1986-1990)

Grup mosha	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70
M	0,2	0,6	0,1	0,6	0,6	1,3	1,4	3,9	3,4	4,0	1,9	-
F	0,4	0,4	0,6	-	0,2	1,5	0,6	0,7	1,2	1,5	0,6	0,9
M+F	0,4	0,5	0,3	0,3	0,4	1,4	1,5	2,5	2,4	2,6	1,2	0,6

Tabela nr. 6

Incidenca sipas grupmoshave për kancer laring (mesatare vjetore për periudhën 1986-1990)

Grup mosha	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70
M	0,16	1,2	5,0	14,0	20,3	38,9	49,1	50,0	25,4
F	-	0,2	+ 0,6	-	1,8	1,2	4,0	2,9	0,3
M+F	0,08	0,7	3,0	7,0	11,8	21,0	24,7	25,8	10,1

BIBLIOGRAFIA

1. Bonadonna G., Robustelli della Cuna G: Manuale di Oncologia Medica 1992, 492 : 497 511.
2. Buiatti : Incidenza e mortalita per tumori nella provincia di Firenze 1985-1987, 52-55 : 1992.
3. Cancer: Causes, occurrence and controll IRAC Lyon 1990, 104: 54-61.
4. Kadare Sh. :” Komunikim personal “1990.
5. Bourgeois J. P.: Strategie therapeutique en cacerologie 1990, 113: 63-71.
6. Patterns of cancer in five continents, IARC, Lyon 1990, 102: 24-26, 115-117, 128-131.
7. Regjistri Ndërsptalor i Kancerit, Instituti i Onkologjisë - Tiranë, 1991.